

1.18. THE FINANCIAL FLOWS MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF THE INTERNATIONAL FINANCIAL CRISIS

GESTIUNEA FLUXURILOR FINANCIARE ÎN CONDIȚIILE CRIZEI FINANCIARE INTERNAȚIONALE

Victoria TIMUȘ

Abstract

The huge ampleness of actual financial crisis has generated the appearance of some major anxiety regarding the future of world economy. Inevitably, the crisis' effects and pessimistic forecasts also attacked the evolution of global financial flows. This article presents the dynamics of currency and financial flows in the Republic of Moldova and worldwide, as well as effects upon national economy. Also, there are emphasized some measures regarding the management of financial flows and alleviation of the impact of global financial crisis over the national economy.

Introducere

Amploarea neobișnuită pe care a înregistrat-o criza financiară internațională a generat apariția unor îngrijorări majore privind viitorul economiei mondiale. Inevitabil, sub incidența efectelor crizei și a previziunilor pesimiste au intrat și fluxurile financiare, în ciuda evoluțiilor pozitive din ultimii ani. În acest articol este prezentată dinamica fluxurilor financiar-valutare în Republica Moldova sub incidența evoluțiilor actuale și efectele asupra economiei naționale. De asemenea sunt evidențiate unele măsuri privind gestiunea fluxurilor financiare și atenuarea impactului crizei financiare internaționale asupra economiei naționale

Criza financiară și problemele ei

Mobilitatea excesivă a capitalurilor din ultimul sfert de secol trebuie privită cu reticență, deoarece evoluția fluxurilor internaționale a demonstrat mari dificultăți care s-au proliferat sub impactul evoluțiilor pe piața financiară internațională. Meritele integrării și liberalizării circulației capitalurilor promovată de economiile industrializate și în țările în curs de dezvoltare, sunt mult mai atacabile astăzi decât în orice alt moment trecut. Criza financiară actuală, asemenea multiplelor șocuri din sistemul financiar internațional din ultimele decade ale secolului XX, a demonstrat ineficiența în gestionarea fenomenului de globalizare financiară, transformându-se într-o problemă economică mondială în fața căreia nici o economie nu este imună.

Valul crizei a cuprins fluxurile financiare internaționale sub toate aspectele, de la modificarea componenței acestora, până la intensificarea caracterului „volatil” al capitalului. Trendul continuu al avântului în dimensiuni și volume a fost inversat într-un moment foarte scurt, lăsând economiile devastate. Cel mai atacabil a fost grupul țărilor sărace, care totalmente este dependent de injectările de capital străin, fie sub forma capitalului împrumutat sau investițional, fie sub forma influxurilor de remiteri.

De fapt, impactul crizei asupra fluxurilor financiare este diferit, în funcție de regiune și de sectorul de activitate. Conform datelor statistice, țările dezvoltate au fost cele mai des afectate de criză în anul 2008. În rezultatul problemelor cu care s-au confruntat instituțiile financiare legate de criza lichidităților, fluxurile de ISD au

scăzut aproximativ cu 33% pentru grupul țărilor dezvoltate. De asemenea, printre alte cauze care au stat la originea limitării finanțării investițiilor pot fi menționate declinul împrumuturilor bancare sindicalizate, reducerea tranzacțiilor LBO (*leveraged buyout*).

În cazul țărilor sărace, repercusiunile crizei deja sunt dramatice. Conform studiului „Consecințele crizei financiare mondiale pentru țările sărace” realizat de către Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială, țările sărace s-au dovedit a fi mai vulnerabile la criza financiară globală decât se prognoza, datorită interdependențelor strânse cu economia mondială [1]. Pentru acest grup de țări criza se manifestă nu doar prin diminuarea volumului de investiții directe, scăderea comerțului și reducerea remiterilor, dar și prin reducerea accesului la asistență oficială de dezvoltare și creditare externă.

Țările industrializate alocă sume enorme de fonduri întru salvarea sistemelor bancare naționale, ceea ce diminuează posibilitățile de finanțare a programelor de dezvoltare din țările sărace. În plus, investitorii privați își retrag capitalurile din țările sărace fiindcă nu mai au încredere în fiabilitatea sectorului real și financiar, iar criza industrială globală produce o scădere dramatică a cererii pentru materie primă și forță de muncă originară din țările cu economia slab dezvoltată, ceea ce duce la diminuarea exporturilor și a fondurilor trimise acasă ca ajutor pentru gospodăria casnice.

Republica Moldova și criza economică

Republica Moldova, fiind inclusă în raportul FMI în categoria țărilor sărace, deja a fost drastic lovită de criza financiară globală. Conform datelor statistice, evoluția fluxurilor financiare și comerciale în ultima jumătate a anului 2008 și primul trimestru al anului curent a cunoscut o scădere dramatică, afectând dur sectorul real al economiei și bunăstarea populației.

Astfel, *volumul fluxurilor de remiteri* în primul trimestru al anului 2009, a constituit valoarea de 227,08 mil. USD, cu 29% mai puțin în comparație cu aceeași perioadă a anului precedent. Evoluția negativă s-a lansat începând din luna iulie a anului 2008, de la 180,79 mil. USD până la 112,76 mil. USD în luna noiembrie, fiind urmate de o ușoară relansare în valoare de 143,66 mil. USD în luna decembrie. Estimând trendul transferurilor lunare pentru perioada iulie, 2008 – ianuarie, 2009, atestăm o diminuare în valoare de 64%.

Transferuri de mijloace bănești din străinătate efectuate de persoanele fizice sunt determinate de mai mulți factori: în primul rând, de caracterul sezonier, ce atestă înviorări pe parcursul perioadelor estivale și sărbătorilor și, într-al doilea rând, de condițiile muncitorilor aflați în străinătate, care au fost considerabil afectate în urma deteriorării performanțelor economice din țările străine.

Luând în considerație faptul că economia națională practic este dependentă de injectările de valută de la cetățenii aflați în străinătate (volumul remiterilor au constituit 27,7% din PIB în anul 2008), caracterul continuu al tendințelor negative în volumul remiterilor ar constitui un pericol pentru creșterea economică și un obstacol serios în combaterea sărăciei în țară. De aceea, se impune căutarea unor noi surse de finanțare a nevoilor economiei.

Volumul total al influxurilor valutare generate de relațiile de export, în primul trimestru al anului 2009, a constituit valoarea de 279,7 mil. USD, cu 18% mai

puțin în comparație cu aceeași perioadă a anului precedent. Deși exporturile autohtone au cunoscut o evoluție descendentă considerabilă, pe parcursul perioadei septembrie, 2008 – ianuarie, 2009, cu 53,9%, totuși, în luna martie, anul curent se simte o ușoară învioreare a acestora, de la 71,1 mil. USD, la 111,7 mil. USD, cu o scădere ulterioară până la 92,8 mil. USD (pentru comparație - 135,2 mil. USD, în aceeași perioadă a anului precedent).

Volumul total al refluxurilor valutare generate de importurile agenților, în primul trimestru al anului 2009 a constituit valoarea de 601,8 mil. USD, cu o diminuare de 42,4% față de aceeași perioadă a anului precedent. Trendul descendent a pornit din luna august al anului 2008, de la 454,3 mil. USD la 202 mil. USD în luna ianuarie, anul curent, urmată de o învioreare până la 322,3 mil. USD în luna martie și iarăși o scădere până la 241,5 mil. USD în luna aprilie.

Analizând evoluția fluxurilor comerciale în Republica Moldova, și anume caracterul descendent al acesteia, ne determină să concluzionăm faptul precum că relațiile comerciale ale agenților economici autohtoni au fost influențate negativ nu doar în urma crizei financiare internaționale (dinamica negativă în trimestrele 3 și 4 ale anului 2008), dar și de situația politică, instabilă din țară, pe fondul alegerilor parlamentare (scăderea bruscă a exporturilor și importurilor în luna aprilie, anul curent, după o ușoară învioreare la sfârșitul trimestrului I).

Consecințele diminuării principalelor influxuri financiar-valutare (în special a influxurilor de remiteri) în economia națională a Republicii Moldova imediat au influențat asupra sectoarele reale și pe cel financiar. Astfel, pe parcursul perioadei septembrie-noiembrie a anului 2008, volumul creditării economiei naționale a scăzut cu 47% (volumul creditelor în valută străină) și cu 41% (în monedă națională).

Diminuarea injectărilor în sectorul real al economiei din partea băncilor comerciale a lovit dur acest sector, afectând performanțele economice ale agenților economici din majoritatea ramurilor.

Pe fonul dezechilibrelor în economie și reducerii veniturilor populației, sectorul bancar a fost nevoit să reziste situațiilor de stres majore, fiind afectată profitabilitatea băncilor comerciale. Astfel, în primul semestru al anului 2009, venitul net pe sistemul bancar a constituit 88,7 mil. lei, cu o scădere de 73,7% în comparație cu aceeași perioadă a anului precedent, în care valoarea acestuia însuma 337,7 mil. lei, rentabilitatea activelor constituind 0,5% și rentabilitatea capitalului acționar – 2,6% [3].

În ce privește prognozele privind evoluția influxurilor de ISD, considerăm că acesta, va cunoaște la fel o diminuare, ceea ce și mai mult va îngreuna eforturile statului privind atragerea capitalului străin, atât de necesar pentru dezvoltarea economiei naționale. Aceasta se va produce nu datorită scăderii interesului comunității străine față de Republica Moldova, ci constrângerii activității investiționale în genere în economie mondială în urma sistării procesului de producere și spargerii balonului în majoritatea sectoarelor. Unele proiecte de investiții sociale sau de infrastructură atât de necesare statului, care sunt în curs de derulare sau aflate în etapa de negociere, de asemenea, riscă să fie lichidate, iar proiectele de stat, care se bazau anterior pe un influx impunător de resurse financiare străine, pur și simplu nu vor fi realizate.

În condițiile create, rolul statului privind redresarea situației economice devine de o importanță majoră, fiind necesară implementarea acțiunilor în vederea gestiunii eficiente a fluxurilor financiar- valutare și, astfel, a procesului de integrare economică a țării cu restul lumii, precum și atenuării impactului crizei financiare internaționale asupra economiei naționale.

În cadrul primului obiectiv, *gestiunea eficientă a fluxurilor financiare presupune acțiuni în următoarele două direcții:*

- *Direcționarea influxurilor de remiteri în sectorul real al economiei;*
- *Intensificarea eforturilor privind atragerea ISD și promovarea exporturilor.*

Dezideratul Guvernului Republicii Moldova pentru dezvoltarea comerțului exterior prin atragerea investițiilor străine trebuie să presupună întreprinderea unui șir de acțiuni prioritare: perfecționarea cadrului de politici în atragerea investițiilor, promovarea investițiilor în infrastructură, dezvoltarea sferei de export a mărfurilor și serviciilor și anume a regimurilor comerciale preferențiale, deetatizarea și perfecționarea gestionării patrimoniului public, dezvoltarea pieței financiare, crearea parcurilor industriale și incubatoarelor de afaceri. Totodată, ținând cont de proporțiile mici ale țării noastre, *marii investitori străini vor manifesta interes mai curând pentru proiecte investiționale orientate spre exportul producției finale. De aceea, eforturile statului, prin intensificarea efortului diplomatic, trebuie să fie accelerat în vederea asigurării accesului pe piețele externe de desfacere.* O atenție deosebită trebuie să fie acordată atragerii investițiilor în sectoarele cu orientare la export, care sunt capabile să asigure inovații și transfer de know-how, valoare adăugată înaltă și crearea unei infrastructuri tehnice și economice eficiente.

Luând în considerație faptul că limitele surselor bugetare sunt epuizate, *eficientizarea politicii bugetare trebuie să fie produsă din contul realizării unui control strict al veniturilor și cheltuielilor bugetare, precum și determinării unor scopuri bine definite pe termen scurt și mediu.* Astfel țările sărace trebuie să modifice structura cheltuielilor bugetare în favoarea programelor ce stimulează activitatea internă, serviciului social care să pună accent pe crearea de noi locuri de muncă. O condiție importantă în procesul majorării cheltuielilor salariale, este sporirea productivității muncii, ceea ce va permite formarea efectului de „tampon” al proceselor inflaționiste.

Exemplul țărilor străine recomandă *constituirea unui fond național de realizării*, cu scopul finanțării de noi proiecte de investiții productive, sau creării de IMM și reducerii gradului de finanțare a sectoarelor financiar și real din sursele externe, obiectivul final fiind asigurarea funcționării independente a principalelor ramuri ale economiei naționale. În Republica Moldova acest fond poate fi constituit din sume intrate din vânzarea capacităților de producție și a altor active supuse privatizării, precum și din contribuții din străinătate sub forma de diverse ajutoare nerambursabile sau rambursabile, destinate în exclusivitate pentru susținerea refinanțării sectorului de producție pe termen lung. Alte surse pot fi depozitele Băncii Naționale a Moldovei, etc.

Direcționarea influxurilor de remiteri din sfera de consum spre sectorul real al economiei naționale trebuie să fie asigurată printr-un mecanism fiabil asigurat prin

existența unei colaborări profunde dintre Guvern și migranți (cei aflați la muncă peste hotare și cei recent întorși acasă).

În vederea eficientizării procesului de gestiune a fluxurilor de remiteri, ar fi oportună crearea unei structuri de stat pe lângă Ministerul Economiei și Comerțului, sarcina căreia să fie facilitarea încadrării migranților în activitatea social-economică din țară și acordarea suportului cetățenilor moldoveni aflați la muncă peste hotare. Realizarea acestei sarcini va contribui la nuanțarea imaginii pozitive a statului în opinia cetățenilor și intensificarea credibilității reformelor sociale și de investiții promovate de către Guvern, care vor necesita aprobarea și contribuția populației în viitor.

Autoritățile de stat trebuie să stabilească și să mențină contacte puternice cu diaspora românească de peste hotare. Cetățenii aflați la lucru peste hotare trebuie să fie periodic informați despre evoluțiile politice și economice să cunoască oportunitățile de investire și antreprenoriale, să contribuie din dorință proprie și spirit de patriotism la inițierea acțiunilor de interes social. Astfel, *activizarea schemelor comune de finanțare a proiectelor de investiții după principiile „Guvern-migrant”, „Guvern-migrant-ONG”, „Guvern-migrant-banca comercială” și altor opțiuni vor asigura, pe de o parte, implicarea directă a migranților în câmpul muncii și valorificarea resurselor bugetare și asistenței financiare externe, iar, pe de altă parte, beneficii pentru infrastructura națională și creșterea bunăstării populației.*

Problema cultivării spiritului investițional al migranților a fost bine pusă la punct de către autoritățile din Mexic, care grație unei reușite conlucrări cu diaspora mexicană din străinătate, precum și migranților întorși în țara de origine, au inițiat proiecte comune de afaceri, în rezultatul cărora au beneficiat nu doar migranții, ci și întreaga comunitate. Astfel, *prin programele oficiale „doi pentru unu” și ulterior „patru pentru unu”, statul s-a implicat în finanțarea unor proiecte comune privind aprovizionarea comunității cu apă potabilă, construcția școlilor și crearea facilităților de recreație, pavarea străzilor, etc.*[2, p. 110]. Pe parcursul anului 2000, în rezultatul schemei au fost investite de către originarii din Zacatecas, care trăiau peste hotarele țării, 2 mlrd. USD în 32 de orașe și comunități ale statului.

E de menționat o colaborare reușită a Guvernului mexican cu diasporele din afara țării, prin acorduri bilaterale cu statele vecine, implicarea consulatelor și facilitarea condițiilor de trai ale migranților.

Rolul băncilor comerciale în asigurarea principiului direcționării influxurilor de remiteri spre sectorul real al economiei, trebuie să fie orientat spre încurajarea creditării cetățenilor în procesul creării IMM-lor, iar statul trebuie să se implice activ în garantarea credibilității afacerilor noi create. Între sectorul bancar și Guvern trebuie să existe o colaborare continuă privind încurajarea spiritului antreprenorial al populației, deoarece schemele propuse de Guvern nu întotdeauna pot fi considerate fiabile în viziunea băncilor comerciale, care vor trebui să ofere rate avantajoase pentru creditori și, astfel, să suporte diminuarea veniturilor din dobânzi. De asemenea, lansarea noilor afaceri presupune un grad ridicat de risc, pe care băncile comerciale nu-l pot accepta. Iată de ce rolul statului trebuie să vină în favoarea cetățeanului, pentru asigurarea garantării creditelor contractate (spre exemplu prin emiterea scrisorilor de garanție), sau acordarea subvențiilor la dobândă pentru creditul contractat la bancă.

Concluzii

Criza actuală impune schimbarea modului de guvernare în favoarea politicilor de intervenție activă a statului, bazată pe principiile de monitorizare și ajutor „la nevoie”. Atitudinea Guvernului Republicii Moldova în gestiunea eficientă a influxurilor financiar-valutare trebuie să fie una constructivă, ce va armoniza interesele tuturor subiecților economiei naționale și ar stârni spirit antreprenorial impulsivat de cererea internă și externă.

Șocurile externe au știrbit performanțele multor țări, influențând, astfel, toate economiile la o singură scală de dezvoltare. Republica Moldova are toate șansele să devină o țară prosperă, dacă va adopta o cu totul altă politică față de țara mamă România. Un ajutor masiv nu poate veni din altă parte decât de la frații noștri români care până în acest moment au demonstrat cu prisosință faptul că au o deschidere totală față de noi. Cu o politică duplicitară și agresivă a Chișinăului față de România îndepărtăm și ultima noastră speranță de ajutor.

Bibliografie:

1. International Monetary Fund, The implications of global financial countries for Low-income countries, IMF, 2009;
2. Timuș Victoria, Practica Internațională în administrarea remitențelor, Conferința Științifică Internațională „Creșterea economică în condițiile internaționalizării”, ediția I, 21 iunie 2006, Chișinău, 2006, p. 110-113;
3. Banca Națională a Moldovei, Situația financiară a sistemului bancar în semestrul I al anului 2009, BNM, www.bnm.org;
4. www.imf.org;
5. www.statistica.md.